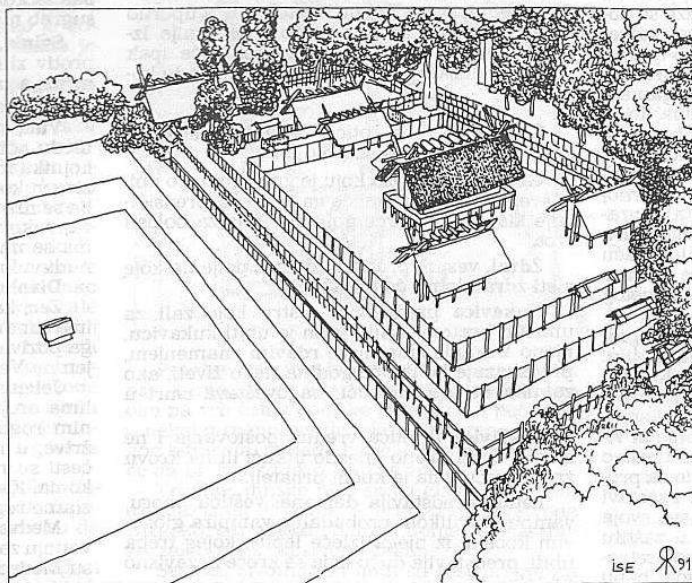

U SVETILIŠTU ISE ILI O TRAJNOSTI PROLAZNOG

Arhitektura i gradovi Japana

Ranko Radović

Sinto, kao izvorno religijsko osećanje u Japanu, animističko po svojoj prirodi, i nekako pagansko skoro, na najlepší i najhumaniji način; bez svetih knjiga i čvrstih religijskih dogmi i doktrina, usmereno ka nekoj vrsti božanskog svekolikog sveta oko nas, a posebno pri-

rode, planina, jezera, suma, drveta i kamena — nije polagalo mnogo na sjaj, trajnost i monumentalnost svoje sakralne arhitekture. A nije polagalo mnogo ni na velike religiozne skupove pod jednim krovom, svejedno je li pećina, rimski Panteon, Aja Sofija ili katedrala u Šartru.

TRAJNOST PROLAZNOSTI:

Skica unutrašnjeg hrama Ise-naiku. Levo se vidi mali krov u centru parcele gde je mesto za isti hram kad bude ponovo građen 1993. godine, po 61. put.

Si vi su me bogovi ovog sveta i 3132 japanska božanstva (**kami**), koliko su ih zvanično priznavali **Detaljni zakoni** religije Sinto (**Engišiku**) objavljeni 927. godine, toga dana potpuno napustili. Po neopisivoj februarskoj kiši iskonskih vremena, koja kao da nikad nije počela, pa zato prirodno neće nikad ni stati, kretao sam se korak po korak stoletnim šumama ka svetilištu Ise, u srcu, Japana, na poluostrvu Šima — Hanto, između Nagoje i Osake, na ovoj strani Tihog Okeana. Bilo je u tome neke, rekao bih, vešte kontradiktornosti ovog sveta: po takvom potpuno potamnelom danu vlage, došao sam da vidim komplekse hramova Ise — Spoljašnji (**Geku**) i Unutrašnji (**Naiku**) koji su posvećeni prvom i najvišem božanstvu Japana, ono je žensko, i božica je **SUNCA (Amaterasu)**, dakle svetlosti, radosti i života, gospodarica Visoke rajske ravnice.

Razume se japanska arhitektura, a možda ni duša, ne može bez poznavanja svetilišta Ise.

Sinto, kao izvorno religijsko osećanje u Japanu, animističko po svojoj prirodi, i nekako pagansko skoro, na najlepší i najhumaniji način; bez svetih knjiga i čvrstih religijskih dogmi i doktrina, usmereno ka nekoj vrsti božanskog svekolikog sveta oko nas, a posebno prirode, planina, jezera, suma, srвета i kamena — nije polagalo mnogo na sjaj, trajnost i monumentalnost svoje sakralne arhitekture. A nije polagalo mnogo ni na velike religiozne skupove pod jednim krovom, svejedno je li pećina, rimski Panteon, Aja Sofija ili katedrala u Šartru.

Naprotiv, nekako kao u antičkih Grka — u hram se ne ulazi, on je stanište bogova. Ritualno i produbljeno sretanje sa božanstvom (**kami**) ostvaruje se samo na ulaznoj kapiji, nikada unutar ograđenog prostora svetlih bića, unutar ograde ili kuće. Sta će, dakle, veri i verniku moćni prostor hrama, kada je ova zemlja cela i sama jedno izgubljeno svetilište u kosmičkom beskraju, između zvezda i kvazara, crnih ponora i pitanja o našem smislu. Sve je hram, a naročito čudesa prirode oko nas.

Sveto je ono što uzmemo za sve to, što pleni i zasluži tu svetlost. Na vrhu planine Miva, svetilište i hram je ogromna stena (**Jori-širo**), a ob-

jekta nema nigde. Kamen je hram, obeleženo drvo. Hram se i nosi ili vuče u obliku sakralnih kuća (**mikoši**) a mala svetilišta minijature drže se često i u kući (**kami-dana**). I ritual je veoma jednostavan i lažan: kako nema »stvoritelja sveta« i upravljača njime, kako nema jedne centralne ličnosti i hijerehije iza, nema raja i posebno pakla — to se i nema kome stalno klanjati i moliti, nego se plješkom dlanova i poklonom traži da božanstvo (**kami**) bude u ovom tu — životu na našoj strani. Očišćenje, ponuda, kratka molitva i simbolično jelo sa božanstvom predstavlja ukupan ritual.

Takvom religijskom sklopu, naravno, arhitektura, tradicionalno velika podrška i silni medij uverenja, propagande pa i uznošenja, ne znači mnogo u funkcionalnom smislu i sva je njena uloga ovde oduvek bila simbolična i metaforična jedino.

Svetilište Ise potpuno odgovara toj slici. U središtu je nedostupni hram — kuća, više pastirska koliba pokrivena pirinčanom slamom, malih, sasvim malih dimenzija, skoro jedna minijatura od kuće, po imenu **Soden**. Ispred nje su dve jednako male kuće za religijske relikvije, nedostupne naravno i one, po imenu **Hoden**. To je sve, osim četiri ograde u četiri reda, u drvetu i trskama, svaka sa svojim imenom i svaka sa svojim značenjem.

Iako je kišni dan, stotine se posetilaca i vernika kreće ka ulaznom delu svetilišta Ise. Ispiranje ruku i usta vodom, naravno rutualno, i sa znakom »očišćenja«; pa darivanje božanstva, ma kako malo; pa naklon, pljeskanje rukama, dozivanje, samo dva puta: usredsređeno mišljenje i molba, ponovo naklon, i ozareni vernik vraća se stotine kilometara dalekoj kući, veselog srca koje je u Ise ponovo čulo osunčanu božicu. Po pljusku i na vetru. Na tren samo.

A svetilište Ise, nedostupno i unutar ograde, smireno, u prirodi, lebd i tišini.

Kuća je podignuta na drvene stubove, kao što je u drvetu i cela njena konstrukcija. Krov sam opisao — taj ranjivi i prirodni pokrivač u slami dodaje celom prostoru crtu davnih pristorijskih vremena i njegovih graditelja od liš-

ća, koža, grama ili trske. Kratka debela, ravno drvenih oblica (**kacuogi**) štitili su krov od vetra. Produženi krovni rogovi na obe strane zabata kuće izlaze u nebo i liče ni na veliku sliku mladog jelena. Dva masivna drvena stuba »nose« slemenjaču sa svake strane, iako odavno više nisu deo konstrukcije — i to je simbolični stub — nosač sveta i vere. Konstrukcija je skupa i dragocena, drvo mora biti ne samo najviših kvaliteta, nego se i ritualno sprema.

Arhitektura svetilišta Ise je praiskonska narodna gradnja, potpuno očuvana u svojoj antičnosti i u svim građevnim elementima, sve do materijala. Sve najbolje što se u arhitekturi razvilo u Japanu do danas, sve do narodnih kuća (**minka**) ili kuća u gradu (**macija**) — sve to, čini se, nosi tragove i duh ovog svetilišta i njegove nenametljive, lomne i uzvišene arhitekture.

Ise je sličan tako i japanskoj poeziji kratkog metra, ali silne pesničke energije i topline, kao i slikanju sumie — tehnikom, borilačkim veštinama, gledanju na svet, dostojanstvu i tišini.

Skromni oblici Ise tim su bogatiji.

I najzad, Ise se svakih dvadeset godina ritualno i stvarno ruši, i na susednom mestu, porred, ponovo se gradi ista takva kuća, isti takvi kompleks, ista takva ograda. Tako bez opoziva i prestanka ravno 1200 godina, 60 puta. Poslednji put 1973. godine, idući put 1993. Dio je to tradicionalni oblik objavljivanja u religiji Sinto, a nema obnavljanja ako stara arhitektura stoji. I tako se ona svečano uklanja, neopisivi majstori drveta na stari način i u proverenom starom materijalu, starijim alatima, podižu ponovo isti hram, isto svetilište, za sledeće dve decenije, u kedrovim šumama Ise. Samo ono što je u stanju da prolazi i da se menja, da nestaje i da se ponovo rađa — može se nadati večnom.

Napuštam Ise.

Sivo, golubije nebo zasipa vodom ovaj svet. Iza svega se negde visoko, skriva Božica Sunca ućeć! me i ovde kako je samo prolaznost trajna. Mudrost je, verovatno, u tome da se to prihvatiti, pa možda i da se voli. □ □ □

(u Japanu, 1991.)